KATARZYNA BANASIK

Przedawnienie karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich

Instytucja przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich w nowej ustawie z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce[1] (dalej: p.s.w.n.), w porównaniu do ustawy z 27.07.2005 r.[2] – zarówno w pierwotnym, jak i w znowelizowanym brzmieniu – została gruntownie przekształcona. Wprowadzona zmiana miała być w założeniu oczywiście zmianą na lepsze. Jednak już na pierwszy rzut oka pojawiają się poważne wątpliwości, czy ustawodawcy udało się osiągnąć swój cel. Skłania to do dokładniejszego przyjrzenia się aktualnemu uregulowaniu. Autorka, posługując się formalno-dogmatyczną metodą badawczą, dokonuje analizy językowo-logicznej przepisów obowiązującej ustawy. Prowadząc badania instytucji przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich, autorka odwołuje się także do relewantnych wypowiedzi doktrynalnych, zawartych w literaturze przedmiotu. Należy zaznaczyć, że niniejsza analiza poświęcona jest wyłącznie przedawnieniu karalności, ponieważ do problemu przedawnienia wykonania kar dyscyplinarnych dla nauczycieli akademickich autorka odniosła się w innym opracowaniu[3]. Celem analizy jest ocena aktualnych uregulowań i w zależności od wyników badań sformułowanie postulatów *de lege ferenda*.

Przed przystąpieniem do analizy nowego uregulowania wypada zwięźle przedstawić dotychczasowe uregulowanie przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich, czyli uregulowanie z ustawy z 2005 r. w jej znowelizowanym brzmieniu, to jest brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie nowej ustawy. Relewantne dla przedawnienia przepisy zawarte były w art. 144. Ustęp 2a tego artykułu stanowił: „Postępowanie wyjaśniające nie może być wszczęte po upływie pięciu lat od popełnienia czynu, z zastrzeżeniem, że jeżeli czyn zawiera znamiona przestępstwa, postępowanie wyjaśniające może być wszczęte aż do upływu okresu przedawnienia przewidzianego dla tego przestępstwa". Zgodne z art. 144 ust. 4 rzecznik dyscyplinarny w terminie trzech miesięcy od dnia wszczęcia postępowania wyjaśniającego powinien skierować do właściwej komisji dyscyplinarnej wniosek o wszczęcie

[1] T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.

[2] T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2183 ze zm.

[3] K. Banasik, *Kary dyscyplinarne dla nauczycieli akademickich*, Prokuratura i Prawo 2019, nr 11–12, s. 124–130.

postępowania dyscyplinarnego lub wydać postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. Ustęp 4a stanowił, że komisja dyscyplinarna wydaje orzeczenie nie później niż w terminie dwóch lat od dnia przekazania wniosku rzecznika dyscyplinarnego o wszczęcie postępowania. Ustęp 5 przewidywał, że nie stosuje się przedawnienia w odniesieniu do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec nauczyciela akademickiego, któremu zarzuca się popełnienie czynu, o którym mowa w ust. 3 pkt 1–5 (przepisy te stanowiły o naruszeniu praw autorskich lub praw pokrewnych oraz oszustwie naukowym).

W ustawie z 2018 r. instytucja przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich została uregulowana w dwóch artykułach – w art. 288 i art. 298. Artykuł 288 ust. 1 p.s.w.n. stanowi, że postępowania wyjaśniającego nie wszczyna się po upływie 5 lat od popełnienia czynu. Określa on generalny termin przedawnienia wszczęcia postępowania wyjaśniającego w sprawie przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich. Termin ten ulega modyfikacji, zgodnie z art. 288 ust. 2, który stanowi: „Jeżeli czyn zawiera znamiona przestępstwa, postępowanie wyjaśniające może być wszczęte do upływu okresu przedawnienia karalności tego przestępstwa". Rozwiązanie to zostało przejęte, acz nie dosłownie, z art. 144 ust. 2a poprzednio obowiązującej ustawy. Okresy przedawnienia karalności przestępstw należy obliczać zgodnie z przepisami prawa karnego. Podstawowe terminy przedawnienia karalności przestępstw publicznoskargowych określone są w art. 101 § 1 k.k. Artykuł 102 k.k. przewiduje dodatkowe terminy przedawnienia karalności. Stwierdzając w kontekście art. 288 ust. 2 p.s.w.n. upływ okresu przedawnienia karalności przestępstwa, należy oczywiście uwzględniać karnoprawne unormowania dotyczące liczenia początku biegu terminu przedawnienia, jak też spoczywania terminu przedawnienia. Należy również uwzględniać karnoprawne uregulowania wyłączające niektóre przestępstwa spod przedawnienia[4]. Artykuł 288 ust. 3 p.s.w.n. stanowi, że przepisów ust. 1 i 2 tego artykułu nie stosuje się do postępowania wyjaśniającego wobec nauczyciela akademickiego, któremu zarzuca się popełnienie czynu, o którym mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1–5. Chodzi tu o czyny polegające – najogólniej mówiąc – na naruszeniu praw autorskich lub praw pokrewnych albo oszustwie naukowym. Postępowanie wyjaśniające w sprawie takich czynów może być zatem wszczęte bez żadnego ograniczenia czasowego. Wskazane rozwiązanie zostało również przejęte z poprzednio obowiązującej ustawy – z art. 144 ust. 5. Należy podkreślić, że w art. 288 p.s.w.n. zawarte są zasadnicze terminy dotyczące postępowania wyjaśniającego, bezwzględnie wiążące rzecznika dyscyplinarnego.

Artykuł 298 p.s.w.n. zawiera drugą część instytucji przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich. Tylko w tym artykule mowa jest *expressis verbis* o „przedawnieniu karalności" (przewinień dyscyplinarnych), gdyż w art. 288 p.s.w.n. ustawodawca nie użył tego określenia, a nawet w ogóle nie posłużył się pojęciem przedawnienia w odniesieniu do przewinień dyscyplinarnych. Z art. 288 p.s.w.n. wynika jednak bezspornie, że dotyczy on przedawnienia wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Artykuł 298 p.s.w.n.

---

[4] Zob. R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 249; J. Paśnik, *Prawo dyscyplinarne w Polsce*, Warszawa 2000, s. 293.

stanowi: „1. Przedawnienie karalności następuje po upływie 5 lat od wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. 2. Jeżeli czyn zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie karalności następuje w terminach określonych w przepisach odrębnych. 3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do czynów, o których mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1–5. Karalność tych czynów nie podlega przedawnieniu". Najpoważniejsze zastrzeżenia budzi uregulowanie zawarte w art. 298 ust. 1 p.s.w.n. – nie w zakresie samej długości terminu, lecz w zakresie liczenia biegu terminu przedawnienia karalności od wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Takie wyznaczenie początku biegu terminu przedawnienia karalności należy zdecydowanie skrytykować. Warto przypomnieć, że w podstawowej gałęzi prawa represyjnego (do którego należy też prawo dyscyplinarne), jaką jest prawo karne, bieg terminu przedawnienia karalności liczy się zasadniczo od czasu popełnienia przestępstwa (art. 101 § 1 k.k.). Taka też reguła obowiązuje w prawie karnym skarbowym (art. 44 § 1 i art. 51 § 1 k.k.s.[5]) i w prawie wykroczeń (art. 45 § 1 k.w.[6]). Ponadto również w czterech ustawach regulujących zawody prawnicze okres przedawnienia dyscyplinarnego odniesiony jest do czasu popełnienia czynu[7]. Okres przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich także powinien być liczony od czasu popełnienia czynu.

Analizując ustawowe przepisy dotyczące temporalnego ograniczenia możliwości ukarania nauczyciela akademickiego karą dyscyplinarną, nie można pominąć art. 287 p.s.w.n. Zgodnie z art. 287 ust. 1 p.s.w.n. rzecznik dyscyplinarny wszczyna postępowanie wyjaśniające niezwłocznie, nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania polecenia organu, który go powołał, lub powzięcia w inny sposób informacji o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego[8]. Termin 3 miesięcy jest terminem instrukcyjnym[9]. Przekroczenie tego terminu może skutkować pociągnięciem samego rzecznika do odpowiedzialności dyscyplinarnej za uchybienie obowiązkom rzecznika dyscyplinarnego, jeżeli rzecznik dopuściłby się zwłoki w prowadzeniu postępowania sprawdzającego (postępowania wstępnego). Termin 3 miesięcy nie jest terminem przedawnienia. Artykuł 287 p.s.w.n. wprowadza w ust. 6 dodatkowy termin, limitujący

---

[5] Ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 19.

[6] Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 821 ze zm.

[7] Art. 108 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 365 ze zm.; art. 141 § 2 ustawy – Prawo o prokuraturze, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 740 ze zm.; art. 88 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1513 ze zm.; art. 70 ust. 2 ustawy o radcach prawnych, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 75.

[8] Ustawą z 1.10.2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. z 2021 r., poz. 2141) dodano do art. 287 p.s.w.n. ustęp 1a w następującym brzmieniu: „W przypadku, o którym mowa w art. 284a, termin, o którym mowa w ust. 1, biegnie odpowiednio od dnia: 1) bezskutecznego upływu terminu na wniesienie zażalenia, o którym mowa w art. 284a ust. 2; 2) doręczenia postanowienia komisji dyscyplinarnej przy ministrze o utrzymaniu w mocy postanowienia o poleceniu rozpoczęcia prowadzenia sprawy".

[9] Tak też J.M. Zieliński, *uwaga 1 do art. 287,* [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. H. Izdebski, J.M. Zieliński, LEX 2019. Inaczej zob. P. Wojciechowski, *uwaga 3 do art. 287*, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, LEX 2019.

działania rzecznika dyscyplinarnego. Artykuł 287 ust. 6 p.s.w.n. stanowi: „Postępowanie wyjaśniające kończy się, w terminie 6 miesięcy od dnia jego wszczęcia: 1) skierowaniem do właściwej komisji dyscyplinarnej wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego; 2) wnioskiem do rektora o ukaranie karą, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 1, w przypadku gdy czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi; 3) wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania wyjaśniającego". Termin 6-miesięczny jest również terminem instrukcyjnym[10]. Podkreślenie instrukcyjnego charakteru obu powyższych terminów jest ważne dla określenia okresu przedawnienia karalności.

Należy przeanalizować, jak *de lege lata* kształtuje się okres przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich. Okres przedawnienia karalności czynów zawierających jednocześnie znamiona przestępstwa nie budzi większych wątpliwości. Trzeba zaś przyjrzeć się przedawnieniu karalności czynów realizujących znamiona wyłącznie przewinień dyscyplinarnych. Postępowanie wyjaśniające co do takich czynów może być wszczęte w ciągu 5 lat od popełnienia czynu (art. 288 ust. 1 p.s.w.n.), najpóźniej ostatniego dnia piątego roku. Gdy już zostanie wszczęte, to powinno zakończyć się w ciągu 6 miesięcy od dnia jego wszczęcia (art. 287 ust. 6 p.s.w.n.). Jest to jednak termin tylko instrukcyjny, więc może się zdarzyć, że postępowanie wyjaśniające będzie trwało dłużej. Jedną z możliwości zakończenia postępowania wyjaśniającego jest skierowanie przez rzecznika dyscyplinarnego do właściwej komisji dyscyplinarnej wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego (art. 287 ust. 6 pkt 1 p.s.w.n.). Postępowanie dyscyplinarne jest wszczynane przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej zarządzeniem (§ 18 ust. 2 rozporządzenia do p.s.w.n.). Ani przepisy ustawy, ani przepisy wykonawcze nie zakreślają przewodniczącemu komisji dyscyplinarnej terminu do podjęcia decyzji w sprawie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Zatem na tym etapie postępowania (między zakończeniem postępowania wyjaśniającego a wszczęciem postępowania dyscyplinarnego) może upłynąć pewien czas[11]. Gdy już postępowanie dyscyplinarne zostanie wszczęte, to rozpoczyna się bieg 5-letniego terminu przedawnienia karalności – liczony od dnia wszczęcia tego postępowania (art. 298 ust. 1 p.s.w.n.). Obwiniony nauczyciel akademicki może zostać ukarany przez komisję dyscyplinarną aż do końca tego 5-letniego okresu. Obwiniony nauczyciel akademicki uzyskuje status osoby karanej dyscyplinarnie dopiero z dniem uprawomocnienia się orzeczenia, dlatego też w 5-letnim okresie należy uwzględnić ewentualne postępowanie dyscyplinarne w drugiej instancji. Należy przy tym nadmienić, że od orzeczenia komisji dyscyplinarnej orzekającej w pierwszej instancji odwołanie przysługuje stronom (art. 295 ust. 1 p.s.w.n.), a stroną w postępowaniu

---

[10] Tak też J.M. Zieliński, *uwaga 5 do art. 287*, [w:] *Prawo…*, LEX 2019; P. Wojciechowski, *uwaga 12 do art. 287*, [w:] *Prawo…*, LEX 2019

[11] Zob. P. Wojciechowski, *komentarz do art. 288, pkt 6*, [w:] *Prawo…*, LEX 2019 („pomiędzy wszczęciem postępowania wyjaśniającego (które musi nastąpić w terminie pięciu lat od popełnienia czynu) a rozpoczęciem biegu drugiego z terminów (wszczęciem postępowania dyscyplinarnego) istnieje luka"); P. Wojciechowski, *uwaga 22 do art. 294*, [w:] *Prawo…*, LEX 2019 („poza konstrukcją terminów przedawnienia pozostaje okres pomiędzy zakończeniem postępowania wyjaśniającego a wszczęciem postępowania dyscyplinarnego").

dyscyplinarnym jest, oprócz obwinionego, rzecznik dyscyplinarny (art. 292 ust. 1 p.s.w.n.). Zatem może się zdarzyć, że z woli rzecznika dyscyplinarnego, a wbrew woli obwinionego, postępowanie dyscyplinarne będzie toczyło się też w drugiej instancji. Całe postępowanie w sprawie danego czynu będącego przewinieniem dyscyplinarnym może więc trwać dość długo. Do ukarania nauczyciela akademickiego przez komisję dyscyplinarną może dojść nawet dopiero po upływie 10 lat od czasu popełnienia czynu (sumując oba 5-letnie okresy oraz dodając do nich czas trwania postępowania wyjaśniającego i okres między zakończeniem postępowania wyjaśniającego a wszczęciem postępowania dyscyplinarnego). Mając na uwadze ciężar gatunkowy czynu, jakim jest przewinienie dyscyplinarne niebędące jednocześnie przestępstwem, można rzec, że jest to okres bardzo długi. W celu zobrazowania długości tego okresu warto przypomnieć, że nawet karalność niektórych występków publicznoskargowych przedawnia się z upływem 5 lat od czasu popełnienia czynu (art. 101 § 1 pkt 4 k.k.) – jeżeli nie zaktualizuje się norma z art. 102 k.k. Dla porównania warto nadmienić, że karalność przewinień dyscyplinarnych (niezawierających znamion przestępstwa) popełnionych przez adwokatów i aplikantów adwokackich oraz radców prawnych i aplikantów radcowskich ustaje, jeżeli od czasu popełnienia czynu upłynęło 5 lat[12] (art. 88 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze; art. 70 ust. 2 ustawy o radcach prawnych). Ustawa – Prawo o prokuraturze (art. 141 § 2) i ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych (art. 108 § 2) przewidują, że przedawnienie dyscyplinarne następuje z upływem 8 lat od chwili popełnienia czynu. Podsumowując, należy podkreślić, że okres przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich jedynie *prima vista* wynosi 5 lat (patrząc na art. 298 ust. 1 p.s.w.n.), *de facto* jest on dłuższy niż 10 lat. Nawet biorąc pod uwagę prestiż społeczny, jakim cieszą się nauczyciele akademiccy, nie wydaje się zasadne, aby karalność przewinień dyscyplinarnych popełnionych przez osoby należące do tej grupy zawodowej miała ustawać później niż karalność przewinień dyscyplinarnych popełnionych przez sędziów i prokuratorów.

Aktualne uregulowanie przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich nie odnosi się do nałożenia kary upomnienia przez rektora, bowiem ukaranie upomnieniem przez rektora odbywa się poza postępowaniem dyscyplinarnym (wszczęcie postępowania dyscyplinarnego w ogóle nie następuje). Nauczyciel akademicki ukarany w tym uproszczonym trybie również ma status osoby karanej dyscyplinarnie. Do ukarania nauczyciela akademickiego karą upomnienia przez rektora może dojść w trzech sytuacjach. Po pierwsze, zgodnie z art. 282 p.s.w.n. rektor, po otrzymaniu zawiadomienia o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego lub powzięciu w inny sposób informacji o możliwości popełnienia takiego czynu, może m.in. nałożyć karę upomnienia – gdy czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i udowodnienie winy nie wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. Po drugie, zgodnie z § 7 rozporządzenia do p.s.w.n. rektor może nałożyć na nauczyciela akademickiego karę upomnienia z inicjatywy rzecznika dyscyplinarnego jeszcze przed wszczęciem postępowania wyjaśniającego. Po

[12] Z wyjątkiem przypadków przewidzianych w art. 8 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze i art. 11 ust. 2 ustawy o radcach prawnych, gdzie termin ten wynosi 3 lata.

trzecie, zgodnie z art. 287 ust. 7 p.s.w.n. rektor może nałożyć na nauczyciela akademickiego karę upomnienia z inicjatywy rzecznika dyscyplinarnego już po wszczęciu postępowania wyjaśniającego. W każdej z tych trzech sytuacji popełniony czyn ma być przewinieniem dyscyplinarnym mniejszej wagi (nie dotyczy go więc unormowanie z art. 298 ust. 2 p.s.w.n.). W przypadku sytuacji trzeciej zastosowanie znajduje art. 288 ust. 1 p.s.w.n. Niemożność wszczęcia postępowania wyjaśniającego po upływie 5 lat od popełnienia czynu implikuje niemożność wystąpienia do rektora z wnioskiem o ukaranie po wszczęciu postępowania wyjaśniającego. Zatem w trzeciej sytuacji uprawnienie rektora do nałożenia kary upomnienia jest limitowane temporalnie. Takiego ograniczenia czasowego nie ma natomiast w przypadku nałożenia przez rektora kary upomnienia z własnej inicjatywy albo na wniosek rzecznika dyscyplinarnego, zgłoszony po przeprowadzeniu przezeń postępowania wstępnego, a przed wszczęciem postępowania wyjaśniającego. Mogłoby więc zdarzyć się tak, że rektor zechce ukarać nauczyciela upomnieniem za jakieś drobne przewinienie dyscyplinarne, popełnione nawet kilkanaście lat wcześniej, albo że rzecznik dyscyplinarny, dowiedziawszy się późno o czynie lub prowadząc opieszale postępowanie wstępne, i stwierdziwszy, że minęło już 5 lat od popełnienia czynu, nie mogąc wszcząć postępowania wyjaśniającego, wpadnie na pomysł wystąpienia do rektora z wnioskiem o ukaranie. Takie sytuacje oczywiście nie powinny mieć miejsca. Jednak wynik wykładni literalnej aktualnych przepisów o przedawnieniu jest jasny. Można przypuszczać, że kreując przepisy o przedawnieniu, zapomniano o możliwości nałożenia kary upomnienia przez rektora, gdyż nie wydaje się, aby aktualny stan rzeczy był zamierzony przez ustawodawcę.

Głębszej analizie należy poddać art. 298 ust. 2 p.s.w.n. Powstaje bowiem wątpliwość, o jakie przepisy odrębne chodzi. W pierwszym członie tego przepisu mowa jest o „przestępstwie", co wskazywałoby na przepisy określające przedawnienie karalności przestępstw. W najnowszej literaturze, komentując ten przepis, wyrażono przeciwstawne poglądy. Według jednego z nich chodzi tutaj o kodeks karny i kodeks karny skarbowy[13], zaś według drugiego omawiana regulacja nie ma zastosowania, gdy dany czyn zawiera znamiona przestępstwa skarbowego[14]. Dokonując wykładni literalnej art. 298 ust. 2 p.s.w.n., należałoby stwierdzić, że dotyczy on wyłącznie przestępstw i nie dotyczy przestępstw skarbowych, ponieważ polskie prawo odróżnia przestępstwa od przestępstw skarbowych. Skoro więc ustawodawca *expressis verbis* napisał „przestępstwa", to chodzi wyłącznie o przestępstwa. Wątpliwości w analizowanej kwestii jednak narastają, jeśli weźmie się pod uwagę art. 300 ust. 1 p.s.w.n., regulujący zatarcie ukarania karą dyscyplinarną przez komisję dyscyplinarną (zatarcie ukarania w przypadku nałożenia kary upomnienia przez rektora uregulowane jest w art. 284 ust. 3 p.s.w.n.). Przepis ten wyraźnie uzależnia zatarcie od braku skazania przez sąd za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Z kolei w art. 302 p.s.w.n. mowa jest tylko o postępowaniu karnym, a nie o postępowaniu karnoskarbowym. Jasno więc widać niespójność przepisów ustawy, co świadczy o niekonsekwencji ustawodawcy i braku przemyślenia kreowanych uregulowań. Niewątpliwie bo-

[13] J.M. Zieliński, *uwaga 2 do art. 298*, [w:] *Prawo…*, LEX 2019.

[14] P. Wojciechowski, *uwaga 5 do art. 298*, [w:] *Prawo…*, LEX 2019.

wiem w kwestiach przedawnienia karalności i zatarcia ukarania powinna zachodzić jednolitość w aspekcie odwołania się bądź nie do przestępstw skarbowych. Zatem ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wymaga znowelizowania w przedmiotowej kwestii. Wybór kierunku, w którym należy pójść, dokonując tej zmiany, a tym samym rozstrzygnięcie analizowanego tu problemu, zależy od istoty przewinienia dyscyplinarnego nauczyciela akademickiego. Rozważania na temat wagi przewinienia dyscyplinarnego nauczyciela akademickiego przekraczają jednak ramy niniejszego opracowania i wykraczają poza jego główny przedmiot.

W odniesieniu do uregulowania z art. 298 ust. 2 p.s.w.n. warto natomiast odwołać się do analogicznych uregulowań w innych ustawach, przewidujących odpowiedzialność dyscyplinarną. Uregulowania te mogą być wskazówką do właściwego uregulowania przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich. Autorka, będąca z zawodu nauczycielem akademickim, a z wykształcenia prawnikiem, jako przykład wybiera ustawy regulujące zawody prawnicze. Artykuł 52 § 2 ustawy z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie[15] uzależnia przedawnienie dyscyplinarne od przedawnienia przewidzianego w przepisach kodeksu karnego. Tak samo czyni art. 141 § 3 ustawy z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze[16] i art. 108 § 4 ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych[17]. Nieco inne uregulowanie jest w art. 88 ust. 3 ustawy z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze[18] i art. 70 ust. 3 ustawy z 6.07.1982 r. o radcach prawnych[19], ale w obu ustawach identyczne („Jeżeli czyn zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie dyscyplinarne następuje dopiero z upływem okresu przedawnienia karalności przestępstwa"). Na marginesie warto zaznaczyć, że wręcz rzuca się w oczy niejednolitość uregulowań w powyższych ustawach, co nie świadczy dobrze o ustawodawcy. Zauważyć też trzeba, że w każdej z tych pięciu ustaw mowa jest tylko o znamionach przestępstwa, a nie o znamionach przestępstwa skarbowego. Trzy z nich *expressis verbis* mówią o przedawnieniu przewidzianym w kodeksie karnym, a żadna nie odsyła wprost do kodeksu karnego skarbowego. Mając na względzie uregulowania w tych ustawach, autorka skłania się ku podobnemu uregulowaniu w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Analizując przedawnienie karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich, należy odnieść się również do uregulowania z art. 298 ust. 3 p.s.w.n. W przepisie tym mowa jest o czynach polegających na naruszeniu praw autorskich lub praw pokrewnych albo oszustwie naukowym. Karalność tych czynów jako przewinień dyscyplinarnych nie ulega nigdy przedawnieniu. Jeśliby przedawniła się karalność przestępstwa polegającego np. na przywłaszczeniu sobie autorstwa cudzego dzieła, to nadal można by pociągnąć nauczyciela akademickiego – sprawcę tego czynu – do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Rozwią-

---

[15] T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 540 ze zm.

[16] T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 740 ze zm.

[17] T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 365 ze zm.

[18] T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1513 ze zm.

[19] T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 75.

zanie to spotkało się w literaturze z aprobatą[20]. Również moim zdaniem jest to unormowanie słuszne. Dotyczy ono czynów najbardziej godzących w istotę pracy naukowej. Nielimitowana temporalnie karalność dyscyplinarna tych czynów nie oznacza, że ich sprawcy będą w każdym przypadku karani najsurowszą karą dyscyplinarną. Różny może być ciężar gatunkowy np. sfałszowania wyników badań naukowych lub plagiatu. Jeśli młody magister dopuścił się np. wprowadzenia w błąd co do autorstwa niewielkiej części cudzego utworu, to nie zawsze powinno skutkować to orzeczeniem po kilkunastu czy kilkudziesięciu latach, wobec doświadczonego już naukowca, kary pozbawienia prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego czy nawet kary wydalenia z uczelni. Orzekając karę dyscyplinarną, komisja dyscyplinarna, kierując się określonymi w § 37 rozporządzenia do p.s.w.n.[21] dyrektywami wyboru kary, bierze pod uwagę wiele czynników i powinna dążyć do tego, aby kara była sprawiedliwa. Jednak nawet po wielu latach od czasu czynu powinna być prawna możliwość stwierdzenia w postępowaniu dyscyplinarnym popełnienia przez danego nauczyciela akademickiego np. plagiatu.

Generalna ocena aktualnego uregulowania przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich wypada bardzo negatywnie. Przeprowadzona wyżej analiza pozwala z pełnym przekonaniem stwierdzić, że w nowej ustawie z 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przedawnienie karalności zostało źle uregulowane. Stworzono przedziwną konstrukcję, uzależniając ziszczenie się przedawnienia karalności od upływu czasu od wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, a jednocześnie niejako wyodrębniając z instytucji przedawnienia karalności przedawnienie wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Instytucję przedawnienia karalności uregulowano w dwóch odległych od siebie artykułach ustawy, niejako rozdzielając ją na dwie odrębne instytucje, czego efektem jest nieobjęcie okresu prowadzenia postępowania wyjaśniającego i okresu między zakończeniem tego postępowania a wszczęciem postępowania dyscyplinarnego ani przez termin przedawnienia z art. 288 ust. 1 p.s.w.n., ani przez termin przedawnienia z art. 298 ust. 1 p.s.w.n. Ponadto, zestawiając ze sobą art. 288 p.s.w.n. i art. 298 p.s.w.n., z łatwością można zauważyć powtórzenie identycznych w swej istocie unormowań w art. 288 ust. 2 i art. 298 ust. 2 p.s.w.n. oraz w art. 288 ust. 3 i art. 298 ust. 3 p.s.w.n. Takiemu uregulowaniu daleko jest do realizacji postulatu zwięzłości aktu prawnego. Poprawne skonstruowanie instytucji przedawnienia karalności pozwoliłoby uniknąć takich powtórzeń.

De lege ferenda należy przekonstruować całą instytucję przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich. Warto zauważyć, że obecna konstrukcja przypomina uregulowanie przedawnienia karalności

---

[20] Zob. np. J. Sieńczyło-Chlabicz, *Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu*, Transformacje Prawa Prywatnego 2010, nr 1, s. 157.

[21] Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 25.09.2018 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, Dz.U. z 2018 r., poz. 1843 (dalej: rozporządzenie do p.s.w.n.).

w kodeksie karnym z 1932 r. Mówiono wówczas o przedawnieniu wszczęcia postępowania karnego (albo przedawnieniu ścigania) i przedawnieniu wyrokowania[22]. W prawie karnym nastąpiła jednak zmiana w tej kwestii kilkadziesiąt lat temu – już kodeks karny z 1969 r. przewidywał przedawnienie karalności, które objęło swym zasięgiem wcześniejsze przedawnienie wszczęcia postępowania karnego i przedawnienie wyrokowania[23]. Ujęcie to zostało przejęte do obecnego kodeksu karnego z 1997 r. Tymczasem wiele ustaw określających odpowiedzialność dyscyplinarną nadal przewiduje przedawnienie wszczęcia postępowania i przedawnienie orzekania (komisja dyscyplinarna nie wydaje wyroku, więc nie można mówić o przedawnieniu wyrokowania)[24]. Tak też czyniła poprzednio obowiązująca ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym w znowelizowanej postaci, przewidując przedawnienie wszczęcia postępowania wyjaśniającego (art. 144 ust. 2a) i przedawnienie orzekania (art. 144 ust. 4a). Obecnie obowiązująca ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, choć wprowadza wiele zmian w zakresie szkolnictwa wyższego i nauki oraz samej odpowiedzialności dyscyplinarnej, generalnie przejęła od swej poprzedniczki analizowane rozwiązanie, przewidując jednak *expressis verbis* przedawnienie karalności (a nie przedawnienie orzekania) obok przedawnienia wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Konsekwencje tego zostały wyżej pokazane. Wyznaczanie jednego terminu przedawnienia w odniesieniu do działań rzecznika dyscyplinarnego, a drugiego – w odniesieniu do działań komisji dyscyplinarnej jest zabiegiem sztucznie dzielącym przedawnienie karalności na dwie jednostki i godzącym w istotę tej instytucji. Podstawowy termin przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich powinien być jeden (nie wyklucza to terminu dodatkowego). Wprawdzie jest wtedy tak, że im później czyn wyjdzie na jaw lub im dłużej rzecznik dyscyplinarny będzie prowadził postępowanie wstępne lub wyjaśniające (mobilizujące go do działania terminy mają charakter instrukcyjny), tym mniej czasu na wydanie orzeczenia będzie miała komisja. Jednakże oba te organy (rzecznik dyscyplinarny i komisja dyscyplinarna) działają w jednej sprawie – pociągnięcia danej osoby do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Ponadto przedawnienie wszczęcia postępowania wyjaśniającego i przedawnienie orzekania nie rozwiązuje problemu ukarania przez rektora (rektor nie orzeka, lecz nakłada karę upomnienia, a może to uczynić również bez wszczynania postępowania wyjaśniającego).

Wszystko to uzasadnia gruntowną zmianę w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich przez wykreowanie w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jednolitej instytucji przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich. Przede wszystkim termin przedawnienia karalności powinien biec od czasu popełnienia czynu. Powinien on mieć także rozsądną długość, a za taką można uznać 3 lata dla terminu

---

[22] Zob. np. K. Marszał, *Przedawnienie w prawie karnym*, Warszawa 1972, s. 9–11; L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 1933, s. 271–278.

[23] Szerzej zob. K. Banasik, *Przedawnienie w prawie karnym w systemie kontynentalnym i anglosaskim*, Warszawa 2013, s. 68–72.

[24] Na temat terminologii w ustawach dyscyplinarnych zob. R. Giętkowski, *Odpowiedzialność…*, s. 239–240.

podstawowego i 2 lata dla terminu dodatkowego (konstrukcja terminu podstawowego i terminu dodatkowego wzorowana byłaby na kodeksie karnym). Zatem przedawnienie karalności następowałoby najpóźniej wraz z upływem 5 lat od czasu czynu. Byłoby to rozwiązanie racjonalne. Na pierwszy rzut oka wydawać by się mogło, że termin ten jest bardzo krótki i że jest to bagatelizowanie przewinień dyscyplinarnych. Trzeba jednak pamiętać o tym, że termin ten dotyczyłby jedynie drobnych przewinień dyscyplinarnych, a nie tych poważniejszych, będących jednocześnie przestępstwami. Poza tym trzeba mieć na uwadze termin przedawnienia karalności w przypadku innych grup zawodowych, np. adwokatów i radców prawnych. Zaproponowane uregulowanie rozwiązałoby problem z ukaraniem przez rektora, gdyż przedawnienie nałożenia kary upomnienia zawiera się w przedawnieniu karalności. Rektor mógłby nałożyć karę upomnienia w ciągu 3 lat od czasu popełnienia czynu. Wymierzenie kary przez komisję dyscyplinarną wymaga zwykle więcej czasu, m.in. dlatego, że do komisji trafiają sprawy poważniejsze. Dodatkowy termin przedawnienia karalności byłby doliczany do terminu podstawowego i dawałby komisji dodatkowy okres na wydanie orzeczenia. Dodatkowy termin aktualizowałby się w razie wszczęcia w terminie podstawowym postępowania dyscyplinarnego, a nie postępowania wyjaśniającego. Takie rozwiązanie nie przeczy naturze terminu podstawowego i nie niweczy celu, jakim ma być przedawnianie drobnych przewinień dyscyplinarnych po upływie 3 lat od czasu popełnienia czynu. Proponowany termin dodatkowy wynosi 2 lata. W znowelizowanej wersji poprzednio obowiązującej ustawy termin przedawnienia orzekania wynosił 2 lata, licząc od dnia przekazania wniosku rzecznika dyscyplinarnego o wszczęcie postępowania (art. 144 ust. 4a). Termin ten był krytykowany jako zbyt krótki. W zaproponowanym rozwiązaniu daje się komisji dyscyplinarnej o wiele więcej czasu – może to być około 4,5 roku albo nawet prawie 5 lat, w zależności od ujawnienia czynu i sprawności działania rzecznika dyscyplinarnego. Może zdarzyć się wprawdzie, że postępowanie dyscyplinarne zostanie wszczęte tuż przez upływem 3 lat od czasu popełnienia czynu i komisja będzie miała niewiele więcej niż 2 lata na doprowadzenie do prawomocnego ukarania obwinionego, ale mimo to nie należy nadmiernie wydłużać terminów przedawnienia. Należy raczej usprawnić przebieg postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego za pomocą odpowiednich rozwiązań proceduralnych, np. dotyczących nieobecności obwinionego (a w postępowaniu wyjaśniającym – zgodnie z terminologią ustawy – „osoby, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające").

Jeśli chodzi o unormowania w obecnym art. 288 ust. 2 i art. 298 ust. 2 p.s.w.n., a więc w przypadku gdy czyn o znamionach przewinienia dyscyplinarnego zawiera jednocześnie znamiona przestępstwa, należy dookreślić, o jakie przepisy odrębne chodzi. Moim zdaniem należałoby skłaniać się ku odwołaniu do kodeksu karnego. Co do uregulowań w art. 288 ust. 3 i art. 298 ust. 3 p.s.w.n., nie budzi wątpliwości, że zawarte w nich unormowania należy zapisać w jednym przepisie. Nowe unormowanie odpowiadałoby treścią obecnemu unormowaniu z art. 298 ust. 3 p.s.w.n. Mając na uwadze zaproponowane wyżej zmiany, byłoby ono zawarte w ust. 4. Przepis ust. 4 mógłby brzmieć następująco: „Przepisów ust. 1 i 3 nie stosuje się do czynów, o których mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1–5. Karalność tych czynów nie podlega przedawnieniu". Analiza tego przepisu,

jak i obecnego art. 298 ust. 3 p.s.w.n. prowadzi do wniosku, że oba jego człony wyrażają identyczną normę – wykluczają przedawnienie przedmiotowych czynów, a zatem jeden z nich jest zbędny. Innymi słowy, oba człony (oba zdania) tego przepisu mają samodzielne znaczenie normatywne i w istocie wzajemnie się powtarzają. Wszak oczywiste jest, że jeśli do jakichś czynów nie stosuje się przepisów przewidujących przedawnienie, to karalność tych czynów nie ulega przedawnieniu. Jasne jest też, że jeśli przepis ostatniego ustępu wyklucza przedawnienie karalności pewnych czynów, to nie stosuje się przepisów ustępów poprzedzających, zawierających ogólne przepisy o przedawnieniu. Autorka, formułując postulaty *de lege ferenda*, wybiera brzmienie przepisu, które *expressis verbis* wyłącza karalność danych czynów spod przedawnienia.

W efekcie przeprowadzonych wyżej analiz autorka proponuje uchylić art. 288 p.s.w.n., a instytucję przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych nauczycieli akademickich – zmodyfikowaną zgodnie ze zgłoszonymi i uzasadnionymi wyżej propozycjami rozwiązań – uregulować kompletnie w art. 298 p.s.w.n.

Proponowany art. 298 p.s.w.n. miałby następujące brzmienie: 1. Karalność przewinienia dyscyplinarnego ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęły 3 lata. 2. Jeżeli w okresie, o którym mowa w ust. 1, wszczęto postępowanie dyscyplinarne, karalność przewinienia dyscyplinarnego ustaje z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu. 3. Jeżeli czyn zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie karalności następuje w terminach określonych w przepisach Kodeksu karnego. 4. Karalność czynów, o których mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1–5, nie podlega przedawnieniu.

Statute of limitations of punishability of disciplinary offenses of academic teachers

The subject of the article is the statute of limitations of punishability of disciplinary offenses of academic teachers. The new Act of 20 July 2018 – Law on Higher Education and Science introduced many changes in this matter. Of course, the introduced changes were supposed to be changes for the better. At first glance, one can have serious doubts about whether the legislator managed to achieve its goal. This prompts a closer look at the current regulation. Using a formal-dogmatic research method, the author makes a linguistic and logical analysis of the provisions of the applicable Act. As a result of the analysis, the author proposes a thorough transformation of the statute of limitations of punishability of disciplinary offenses of academic teachers and formulates some de lege ferenda postulates.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność dyscyplinarna, przewinienia dyscyplinarne, nauczyciele akademiccy, przedawnienie karalności, Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Keywords: disciplinary liability, disciplinary offenses, academic teachers, statute of limitations of punishability, Law on Higher Education and Science

Bibliografia

Banasik K., *Kary dyscyplinarne dla nauczycieli akademickich*, Prokuratura i Prawo 2019, nr 11–12

Banasik K., *Przedawnienie w prawie karnym w systemie kontynentalnym i anglosaskim*, Warszawa 2013

Giętkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013

Marszał K., *Przedawnienie w prawie karnym*, Warszawa 1972

Paśnik J., *Prawo dyscyplinarne w Polsce*, Warszawa 2000

Peiper L., *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 1933

Sieńczyło-Chlabicz J., *Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu*, Transformacje Prawa Prywatnego 2010, nr 1

Wojciechowski P., [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, LEX 2019

Zieliński J.M., [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. H. Izdebski, J.M. Zieliński, LEX 2019